

FYZIKÁLNE PRAKTIKUM

Fyzikálne praktikum 3

Vypracoval: Patrik Žilka

Namerané: 22. marca 2011

Obor: AF   **Ročník:** II   **Semester:** IV

Testované:

Úloha č. 3:   **Pohyb nábojov v elektrickom a magnetickom poli**

1. Teória

Toto praktikum sa zaoberá hlavne fokusáciou a vychylovaním elektrónového zväzku na obrazovke.

Zaostrenie - fokusácia zväzku nabitých častíc sa prevádza magnetickou šošovkou, teda špeciálne upravenou cievkou. Pre ohniskovú vzdialenosť tejto magnetickej šošovky platí nasledovný vzťah:

$$f = 98 \frac{r U_a}{n^2 I_f^2},$$

kde r je polomer fokusačnej cievky, U_a je urýchľujúce napätie, pomocou ktorého je zväzok urýchlený, n je počet závitov cievky a I_f je prúd tečúci fokusačnou cievkou.

Vychyľovanie pohybujúcich sa elektrónov v magnetickom poli sa deje pôsobením Lorentzovej sily $\vec{F} = -e(\vec{v} \times \vec{B})$. Z veľkosti urýchľovacieho napätia je možné určiť rýchlosť elektrónov pozdĺž osi x $v_x = (\frac{2eU_a}{m_e})^{\frac{1}{2}}$ a na tienidle bude potom výchylka elektrónového zväzku približne

$$y = v_y t_2 = L_2 \frac{v_y}{v_x} = \sqrt{\frac{e}{2m}} L_1 L_2 \frac{B}{\sqrt{U_a}},$$

kde L_1 je dráha elektrónov vo vychyľovacom poli, L_2 je dráha od vychyľovacieho poľa až k tienidlu, t_2 je doba prechodu elektrónu po dráhe L_2 , a B je indukcia vychyľovacieho magnetického poľa, ktorá je priamo úmerná prúdu I_v , ktorý tečie vychyľovacou cievkou.

Úlohou tohto praktika je teda overenie závislosti $y = f(I_v)$ pri konštantnom urýchľovacom napätí U_a a závislosť $y = f(U_a^{-\frac{1}{2}})$ pri konštantnom vychyľovacom prúde I_v .

2. Meranie

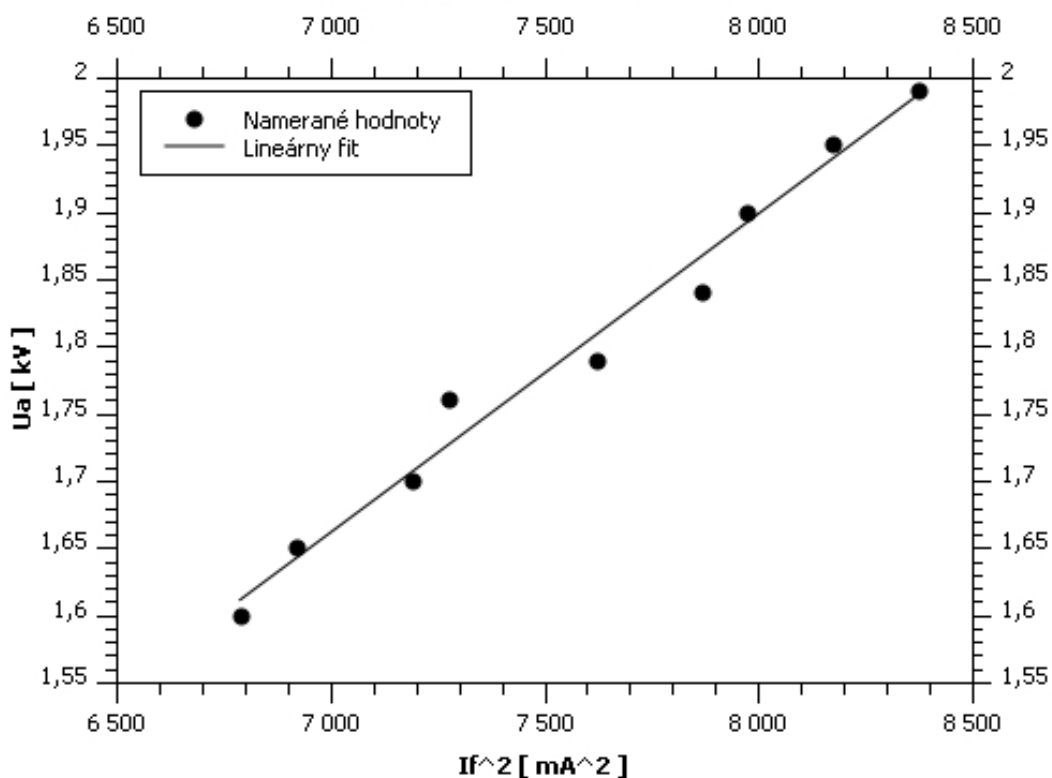
Polomer fokusačnej cievky $r = 2$ cm

Počet závitov v cievke $N = 850$

Tabuľka č.1: Namerané a vypočítané hodnoty pre určenie ohniskovej vzdialenosti f

n	U_a [kV]	I_f [mA]	I_f^2 [mA ²]	f [m]	n	U_a [kV]	I_f [mA]	I_f^2 [mA ²]	f [m]
1	1,60	82,4	6790	0,639	6	1,84	88,7	7868	0,634
2	1,65	83,2	6922	0,647	7	1,90	89,3	7974	0,646
3	1,70	84,8	7191	0,641	8	1,95	90,4	8172	0,647
4	1,76	85,3	7276	0,656	9	1,99	91,5	8372	0,645
5	1,79	87,3	7621	0,637					

Graf č.1 Závislosť urýchľujúceho napätia U_a na druhej mocnine prúdu tečúceho fokusačnou cievkou I_f

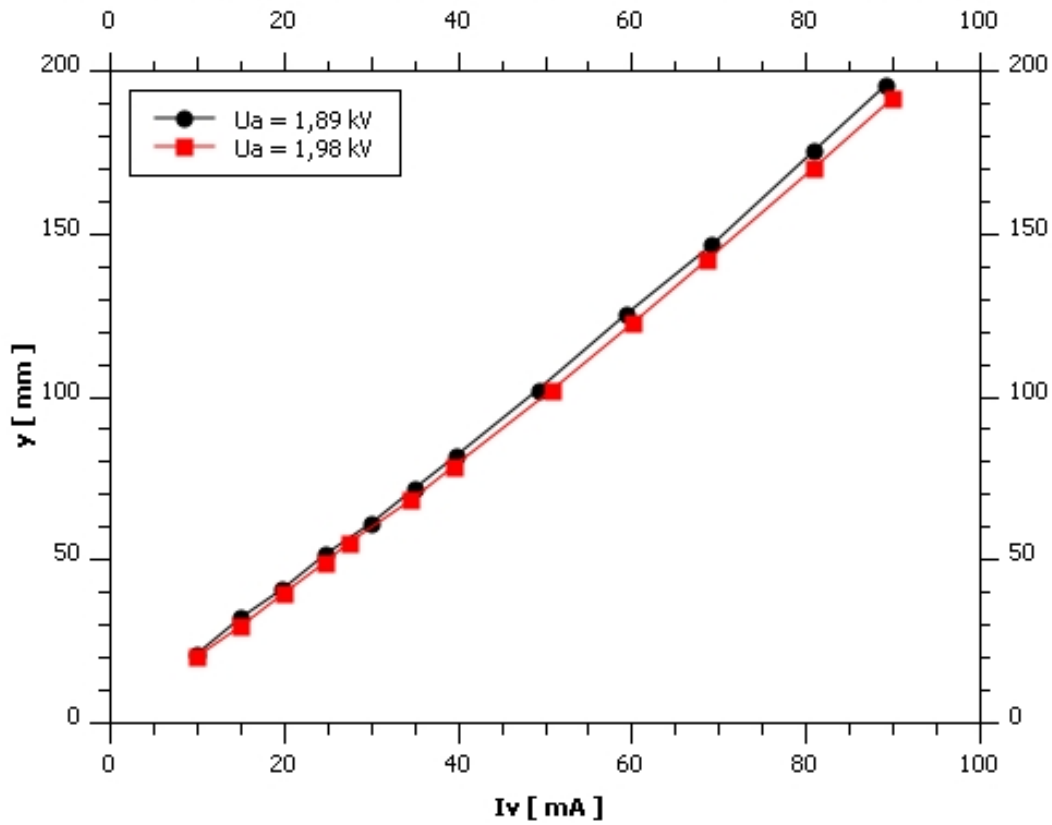

Ohnisková vzdialenosť magnetickej šošovky: $f = (64,37 \pm 0,23)$ cm $\delta_r = 0,36\%$

Tabuľka č.2: Tabuľka nameraných hodnôt pre určenie závislosti $y = f_{ce}(I_v)$

n	$U_a = 1,89$ kV		$U_a = 1,98$ kV	
	I_v [mA]	y [mm]	I_v [mA]	y [mm]
1	10,1	21,0	9,9	19,8
2	15,1	32,0	15,0	29,2
3	19,9	40,8	20,0	39,4
4	24,9	51,6	24,8	49,0
5	30,1	61,0	27,5	55,0
6	35,0	71,5	34,7	68,1
7	39,9	81,8	39,5	78,3
8	49,3	102,0	50,8	101,7
9	59,4	125,1	60,1	122,2
10	69,2	146,2	68,6	141,5
11	80,9	175,0	81,0	170,0
12	89,1	195,0	89,9	191,0

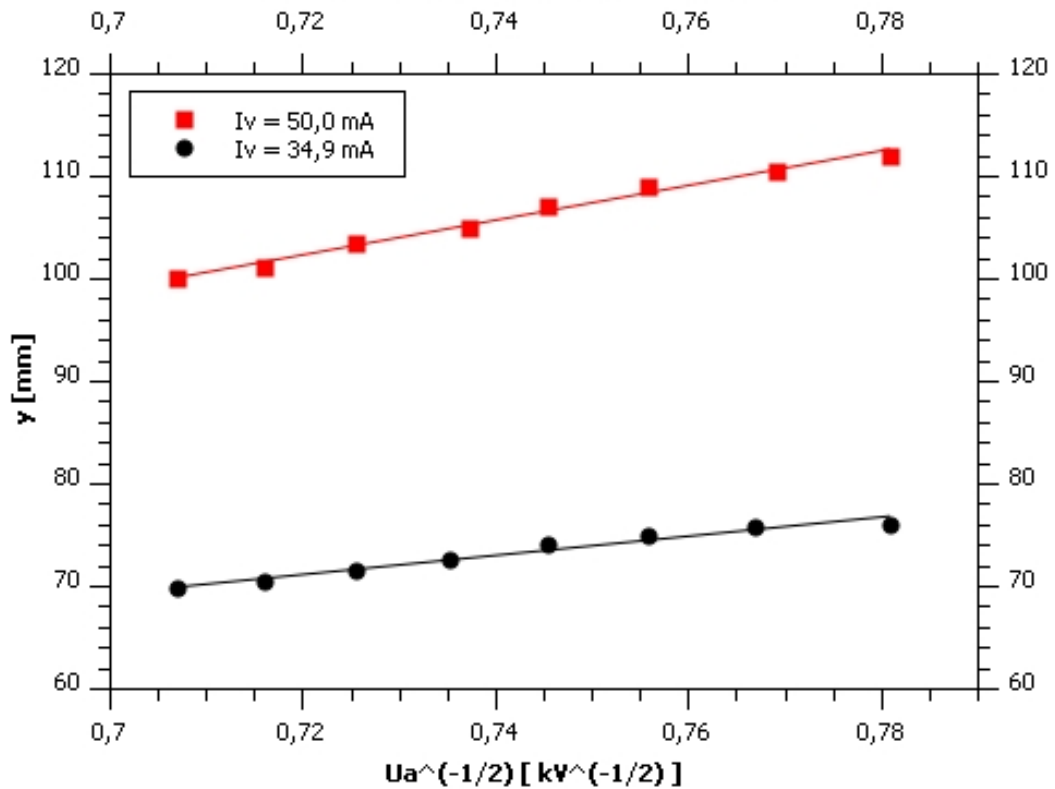
Graf č. 2 Závislosť výchylky el. zväzku y na vychylovacom prúde I_v

Tabuľka č.3: Tabuľka nameraných hodnôt pre určenie závislosti $y = fce(U_a^{-\frac{1}{2}})$

n	$I_v = 34,9$ mA			$I_v = 50,0$ mA		
	U_a [kV]	$U_a^{-\frac{1}{2}}$ [kV $^{-\frac{1}{2}}$]	y [mm]	U_a [kV]	$U_a^{-\frac{1}{2}}$ [kV $^{-\frac{1}{2}}$]	y [mm]
1	1,64	0,7809	76,0	1,64	0,7809	112,0
2	1,70	0,7670	75,8	1,69	0,7692	110,5
3	1,75	0,7559	74,8	1,75	0,7559	109,0
4	1,80	0,7454	74,0	1,80	0,7454	107,0
5	1,85	0,7352	72,5	1,84	0,7372	105,0
6	1,90	0,7255	71,4	1,90	0,7255	103,5
7	1,95	0,7161	70,5	1,95	0,7161	101,0
8	2,00	0,7071	69,7	2,00	0,7071	100,0

Graf č.3 Závislosť výchylky el. zväzku y od prevrátenej hodnoty z odmocniny urýchľujúceho napätia U_a

3. Záver

Výsledkom tohto praktika bolo odmeranie ohniskovej vzdialenosti magnetickej šošovky a overenie platnosti uvedených vzťahov na základe nameraných lineárnych závislostí. Hodnota nameranej ohniskovej vzdialenosti f je 64,37(23) cm s relatívnou chybou 0,36 %. Nepresnosť a príp. výchylky nameraných hodnôt boli spôsobené hlavne nepresnosťou použitých meracích prístrojov. Nepresnosť merania výchylky elektrónového zväzku bola tiež spôsobená nepresným meraním cez zakrivené sklo obrazovky.